

НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ – „МОЯТА ЛЮБОВ ЗВУЧИ“

„Безумнобяла“ – така Лилиев знава своята поетична мечта. Тя е кратък порив за красота и добро, неутолима жажда на един високо благороден дух, който се изживява в многовариантната мелодия на своя стих. Неговият свят е чист и прозрачен като изящено стилизирано кристално цвете. Лилиев! – трудно бихме открили псевдоним, по-синхронен с тази крехка поезия. В стиховете му всичко е трептящо ефирно, а след праха от живота отеква стенанието на ранена нежност. Поетът се изолира от грубостите на действителността в миража на копнежите. Там брилянтен звън на пролетен дъжд се редува с безжизнено студена самота. Романтикът Лилиев благоговее пред природата, хармонична и безгрешна като собствената му душа; символистът търси убежище от терзанията си в стилизирания декор на безплътни видения. В неговата поезия музиката на словото достига съвършенство. Наричат го „Шопен на българската лирика“.

Когато излиза първата му стихосбирка, Лилиев вече е много известен, декламира го наизуст, а „Птици в нощта“ (1918) веднага се нарежда между най-ярките книги на времето. Тук са включени творби, писани преди и по време на войните – стихове, „кристални мечти“ на самотна душа. Две противоположни си емоционални линии преливат една в друга: слънчеви настроения и меланхоличен стон.

От Париж, на гърба на картички Лилиев изпраща едни от най-жизнерадостните и най-известните си стихове, а приятелите му Д. Дебелянов, Д. Подвързачов и К. Константинов ги отнасят в сп. „Съвременник“ и „Наш живот“. „Съмна в сънните градини“, „Тихият пролетен дъжд“, „На Тракия сред звучните поля“... са кратки пейзажни ескизи, глас на жажда за покой, радост и пречистена красота. За поета възвисеният душевен покой е равнозначен на щастие. В обрисите със светлина природни картини – психологическа алузия на неговата душа, кратки и тихи като цялата му поезия и цялата му личност, звукописът, асонансите, вътрешните алитерации, анжамбманите, повторенията създават удивителна мелодичност, която символистите въздигат в първохарактеристика на поезията:

*Знам сърдечен свиден към –
сред замрели в сън ели,
звучен ручей ромоли,
и лъчи-стрели трептят.*

А в „Светло утро, ти прокуди“ сякаш прозвънва гласът на слънчевата тишина. От стиховете приижда ведро спокойствие. Всяка строфа фиксира мигновение от раждането на деня, изразено поетически лаконично по границата на реалност и въображение – прогонените спътници на нощта, всеобщото разбуджане, отприщеният светлинен поток. Конкретното („ти безбрежна шир разбудил“/„се редува с ярко метафоричното“/„звънна в моите стъкла“), а звукописът и повтарящият се рефрен внушават усещане за един толкова трептящо крехък свят, че всеки по-груб допир би го унищожил.

Песен на светлината и красотата, стихотворението е и психологически портрет на лирическия герой. В съзерцание и самота той изживява въ-

шебството на природата – неговото субективно възприятие естетически се трансформира в словесно музикални образи. Тук самотата е кротка радост, изтънена лирическа чувствителност, тихо блаженство на духа. Нищо не смущава хармонията му, както нищо не смущава хармонията на природата. Трудно е да определим какво доминира – зримите образи (анимизираната представа за утрото, ефирното видение на сребърните крила), лирически избистреното празнично жизнерадостно настроение или мелодията на стиха, така съзвучна с девиза на Верлен: „De la musique avant toute chose“ („Музиката преди всичко“).

*Светло утро, ти прокуди
всяка пара и мъгла –
пеперуги, пеперуги,
тънки, сребърни крила.*

*Ти безбрежна шир събуди,
звънна в моите стъкла –
пеперуги, пеперуги,
тънки сребърни крила.*

*Затрептяха изумруди,
цяла мрежа светлина –
пеперуги, пеперуги,
тънки сребърни крила.*

Но и в най-ведрите му творби кълни съмнение – молитва: „Боже, в тоя цветен път/ мойта вяра окрили“. Страхът за неговата „мечта златогарна“ твърде бързо се превръща в реалност. В поредицата химни: „Към природата“, „Към пролетта“, „Към слънцето“, „Към Родината“, се нарежда „Към самотата“. Там лирическите инвенции се концентрират около „мечта разбита“ – неотменно понятие в естетиката на символизма.

И в ранните поеми: „Градът“ (1912) и „Тълпите“ (1914), лирическият герой пак е същият скръбен съзерцателен самотник, раздиран от съмнения. Но без да е различен като душевност, той е различен като поведение – от дистанцията на своята изолация открива драмата на хората край себе си. Друга е и поетическата му ситуираност. За първи и за последен път в стиховете на Лилиев обстановката (тук „сънний град“) исторически е конкретизирана в предметни детайли със специфична, чужда за Лилиев лексика – силуетът на „фабричните сгради“, „работния народ“. Темата за капиталистическия град, въведена в поезията от символистите с подчертано психологическо внушение, при Лилиев носи определен социален акцент. Доминира обаче хуманистичната линия – непроявеният у него досега стремеж за духовно приобщаване към мнозинството, което лирически е синтезирано в едно повторение: „Аз виждам брат у всеки непознат“; „О, призраци в нощта, бездомни мои братя“.

Природата и любовта като субективно изживяване на лирическия герой са между водещите мотиви в творчеството на Лилиев. За него любовта е чудо на кротка смиреност; реалността – копнеж, а копнежът – музика на „неугаснала мечта“ сред романтично обкръжение:

*Пламват нежни, пламват бели,
пламват милвани въани,
в моята душа изгледели път към звездни висини.*

*Чуй, звъни заключен лебед, сред
здрачени брегове,
всееотдайно тебе, тебе моята душа зове.*

С пълните звучни финални и вътрешни рими стихът се лее напевен и многократното повторение на протяжното „ни“ извиква усещане за безконечност. Поетът ситуира лиричните си възвращения във въображаем свят („приказни страни“), а художествените му внушения обединяват минало, настояще и бъдеще пред прага на „вечността“.

Още Владимир Василев посочва една специфична особеност в редица любовни творби на Лилиев – в тях говори жената („Съдбата те изпраща бледен“, „Тежко ми венчалните гуги“, „Прощавай! Не зови! Не спомняй“, „Обкитен с бянове и рози“, „Той не иде от страни далечни“...). За Лилиев тя е романтично безплатно видение, „живее в нехайни далечни страни, / и Ничия Никога тя се нарича“. Образът ѝ до голяма степен повтаря духовните измерения на лирическия герой. Липсват каквито и да било сетивни черти. Единствено тежестта на венчалния пръстен носи земно усещане, но пък там доминира изцяло алегоричната отправка. Изящни слова синтезират изтънената красота на тази поезия: „моята любов звучи/ и като звук ще ме отминне“.

Проблемно и емоционално втората стихосбирка „Лунни петна“ (1922) е твърде близка до „Птици в нощта“. И въпреки естетическото единство, макар и едва доловими, различията са налице. Следвоенният период съгъства песимистичните настроения. Няма я вече лъчистата ведрината от „Светло утро ти прокуди“ или „Под честити небеса“. Изместват я студените сенки на скръб и болка. Вместо звънящата жизнерадост от „На Тракия сред звучните нива“ отеква в опълт по безвъзвратно изгубеното:

*Върнете ми безбурната любов,
върнете ми желанията прежни,
и Тракия с лазурния покров,
и Тракия с лазурите безбрежни!*

Сякаш слънцето през тези години е залязло и в призрачното лунно осветление блуждаят безплътни „слепи“ мечти. („Кому се усмихваш, любов?“). Интересно е да се проследят промените в лиричното словесната характеристика на понятието „мечта“: „безумнобяла“, „златогарна“, „неугаснала“, „разбита“, „прогонена“, „загубена“, „бездомна“...

С разкаянието на „блуден син“ поетът се връща към Родината – „светилник, грейнал през нощта“ – и болезнено търси връзките с изконно родовото (поемата „Родина“). В стиховете се прокрадва чувството за излишност. В „Те отминават с песни безродната ни стряха“ и „Като утеха сетна проблясват небесата“ признанието за крушение („и прелез към живота не ще намерим ние“) не отрича миналото. То е само ясно съзнание за краха на символистичните илюзии, чужди и непонятни на новото време. Противопоставянето „те“ – „ние“ не е възрастово, а естетическо, мисловно, дори емоционално – различна психика, различни идеали, различна духовна нагласа.

(продължава на стр. 10)

НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ – „МОЯТА ЛЮБОВ ЗВУЧИ“

(продължава от стр. 4)

Никога Лилиев не е бил така директен, така отчетливо точен. Но и никога не е правил такава трезво горчива равностетка на изминатия път, на поетическите си идеали, които пред очите му се превръщат в невъзвратимо минало.

Какво ще кажем ние на младите сърца?

Ний тръгнахме безшумни,

с надежда окрилени,

и ето ни безродни, и ето ни сразени...

Това е признание за изчерпване не на собстве-

ния талант, а на естетическото кредо. От 1924 до 1934 г., когато се появява цикълът „При морето“, Лилиев не пише. Нови като мелодика и оркестрация, стиховете със символиката на морския пейзаж са като ехо от миньорните внушения на предишната му лирика. И Лилиев се отказва завинаги от поезията. Но продължава да работи извънредно активно, с цялата си душа.

Той владее френски, немски, руски и английски. За нуждите на нашия театър с пределна близост до оригинала и с истинско вдъхновение превежда редица пиеси: „Ромео и Жулиета“, „Хамлет“, „Сън

в лятна нощ“, „Крал Лир“ на Шекспир; „Сид“ на Корней; „Ернани“ на Юго; „Електра“ на Хофманстал и др. Лилиев пише много статии, очерци, портрети за видни писатели, художници, театрални дейци, чужди поети. Оставя и спомени, библиографски бележки и непубликувани рецензии, които свидетелстват за огромната му ерудиция и прецизност. Но преди всичко той е „нежният лирик на нашата поезия, скромнен и мъдър като вечността“, както го характеризира Ламар.

д-р Нина ПАНТЕЛЕЕВА